

سخن مدیر مسؤول

نامه علوم اجتماعی سعی کرده است تا با رعایت چارچوب‌های مجلات علمی، آخرین یافته‌های تجربی جامعه شناسان، مردم شناسان، جمعیت شناسان و عالمان علم تعاون را چاپ و نشر کند. سعی بر این بوده است که حاصل این تحقیقات در عین پیشبرد این علوم، گره‌ای از معضلات عمومی کشور باز کند. از این شماره یوسف اباذری سردبیری نامه علوم اجتماعی را بر عهده گرفته‌اند، لازم می‌دانم که از زحمات اصغر عسکری خانقاه، سردبیر سابق این نشریه که زحمات بسیاری برای سازمان دادن ارکان این نشریه کشیدند قدردانی کنم. در زمان سردبیری ایشان جلسات شورای نویسندگان به طور منظم تشکیل شد و سعی شد تا آرای منطقی داوران مقالات در تدوین نهایی مقاله منتشر شده لحاظ شود و زمان انتشار مجله، نظم و نسق یابد. به سبب تلاشهای ایشان بود که نشریه دوبار موفق شد - در سالهای ۱۳۷۹ و ۱۳۷۸ - به عنوان نشریه نمونه علمی دانشگاه تهران انتخاب شود. ضمن قدردانی از زحمات اصغر عسکری خانقاه موفقیت‌های ایشان را آرزو می‌کنم. سردبیر جدید یوسف اباذری قبلاً نیز عهده دار سردبیری این مجله بوده‌اند و در زمان ایشان نشریه موفق شده بود جایزه دوم مجلات علمی کشور را در سال ۱۳۷۲ به دست آورد. امید است که با مساعی ایشان، نشریه ضمن حفظ دست آوردهای فعلی بتواند با طرح مسائل نظری و پرداختن به آرای مطرح دانشمندان علوم اجتماعی، نامه علوم اجتماعی را غنایی بیشتر بخشد. برای ایشان از خداوند آرزوی توفیق می‌کنم.

مدیر مسؤول
تقی آزاد ارمکی

درباره‌ی این شماره :

مطالب این شماره به دو بخش تقسیم شده است. در بخش اول مقالاتی چاپ شده است که طرح اولیه آن در سمینار جامعه‌شناسی فوتبال که در تاریخ ۷۹/۱۲/۲ درباره‌ی خشونت‌های مسابقه فوتبال در نهم دی ماه ۱۳۷۹ تشکیل شد ارائه گردید. برخی از این مقالات بعداً بسط داده شدند اما برخی از آنها با انجام اصلاحاتی جزئی به چاپ می‌رسند. مسائل اجتماعی ورزش در سالهای اخیر یکی از موضوعات مطرح در کشور و علوم اجتماعی بوده است. مقالات این شماره اکثراً به نسبت میان ورزش و خشونت پرداخته‌اند و سعی کرده‌اند از دیدگاههای مختلف این نسبت را روشن سازند. امید است که طرح این مسائل بتواند ازدو طریق راهگشا باشد؛ تفکر و تأمل نظری بیشتر درباره‌ی مقوله ورزش و خشونت و ایجاد انگیزه برای انجام تحقیقات تجربی بیشتر درباره‌ی این موضوع. بدون شک حاصل این دو در نظر و در عمل یاریگر جامعه ما خواهد بود.

مقاله اول به پرسش‌های زیر می‌پردازد: ماهیت فوتبال چیست؟ چه نتایجی برای جامعه، فرهنگ، سیاست... در بر دارد؟ فوتبال چه ارتباطی با متن‌نوسازی فرهنگی اجتماعی در جامعه ما دارد؟ آیا موقعیت جدید، محصول تغییر سطح مشارکت کنشگران است یا اختلال در سیستم معنایی است؟ اینها برخی از پرسش‌هایی است که مقاله «فوتبال: پارادوکس‌نوسازی» به آن می‌پردازد. مؤلف به دنبال آن است که با کمک رویکرد تفسیری، موقعیت جدید را معنا کند.

«مقاله نوربرت الیاس و فرایند متمدن شدن» به تحلیل دیدگاه‌های الیاس در ارتباط با خشونت می‌پردازد. به نظر الیاس، فرایند متمدن شدن با قیود و انضباط هر چه بیشتر تن و بدن همراه است. انضباط تن به معنای اعمال خشونت بر تن خود و عدم اعمال خشونت بر دیگری است. بر اساس دیدگاه نویسنده، خشونت در فوتبال را می‌توان به مثابه نوعی محل زندگی جسمانی در نظر گرفت. محلی برای تجلی و ظهور رفتارها و خشونت‌هایی که به طور معمول مجاز شمرده نمی‌شوند.

مقاله سوم تحت عنوان «نگاهی به خشونت فوتبال»، تلاش می‌کند تا فوتبال ایران را به لحاظ تاریخی مورد بررسی قرار دهد. مؤلف با نگاهی انتقادی، بحث «تجاری شدن» فوتبال را مطرح و تأثیر آن را در ظهور و بروز خشونت‌ها بررسی کرده است.

مؤلف مقاله «خشونت در فوتبال قابل پیشگیری است»، به بررسی پیمایش خشونت‌گران

در فوتبال پرداخته و ضمن مطالعه عوامل بروز ظهور خشونت راهکارهایی جهت تقلیل خشونت در فوتبال ارائه کرده است.

مقاله «تخلیه منفعل هیجان یا تزریق فعال خلجان...»، به دنبال پاسخ گفتن به این سؤال است. که «چرا در میدان‌های ورزشی و خارج از آن خشونت و درگیری پدید می‌آید؟» مؤلف بعد از طبقه بندی درگیری‌های پیش، هنگام و پس از مسابقه، داخل و خارج ورزشگاه، امکان و شرایط ظهور خشونت را مورد بررسی قرار داده است.

نویسنده مقاله «فوتبال و کشف علائم تغییرات فرهنگی»، فوتبال را درمتنی فرهنگی مورد تحلیل قرار می‌دهد و در همین چارچوب به کارکردهای اجتماعی - فرهنگی ورزش فوتبال در ایران می‌پردازد. نویسنده همچنین با طرح مفهوم بین رشته‌ای بودن پدیده فوتبال و ارتباط آن با سطوح زبان‌شناختی، انسان‌شناختی و جامعه‌شناختی در ایران معاصر، سعی می‌کند تبیینی از چگونگی تعامل رفتاری در میان طرفداران فوتبال ارائه کند.

مقاله «فوتبال و فردیت فرهنگ‌ها»، فوتبال را از منظر انسان‌شناسی به عنوان یک واقعه اجتماعی تام، مورد مطالعه قرار می‌دهد و از میان جلوه‌های انسان‌شناختی مختلف آن می‌کوشد تا رفتارهای جمعی و کارناوالی مرتبط با فوتبال را به عنوان یک خرده فرهنگ مورد بررسی و مطالعه قرار دهد و پیوند آن را با سایر پدیده‌های اجتماعی، فرهنگی پدیدار سازد.

نویسندگان «سیری در مفاهیم و نظریه‌های خشونت...»، ضمن تعریف مفهومی پرخاشگری و خشونت و تمایز مفهومی این دو، به بررسی نظریه‌های مربوط به خشونت و پرخاشگری ورزشی می‌پردازند. سؤال اساسی این است که خشونت ورزشی چیست و چه عواملی در بروز آن مؤثر هستند؟ رهیافت زیست‌شناختی و تئوری ناکامی - پرخاشگری بیشتر معطوف به ماهیت عام خشونت و پرخاشگری است. اما در نظریه‌های جامعه‌شناسی پیش‌تر، به عوامل اوباشگری و خشونت در ورزش توجه می‌شود. تأکید نویسندگان بر کاستی‌های هر یک از این نظریه‌هاست. در نهایت محققین با تلفیق دیدگاه‌های آسیب‌شناختی کلارک و دیدگاه کارکردگرایی ساختاری، مدل علی - توصیفی خود را برای مطالعه ابعاد آسیب‌شناختی رفتار تماشاگران فوتبال در ایران پیشنهاد می‌کنند.

در مقاله «چرا فوتبال؟»، نویسنده، تماشاگران فوتبال را براساس چارچوب مفهومی رفتار جمعی، مورد بررسی قرار می‌دهد. جماعتی بی‌شکل، خلق‌الساعه و با رفتاری هیجانی. مقاله حاضر همچنین فوتبال را جایی برای تخلیه و خروج هیجان‌ات و احساساتی می‌داند که در جامعه مدرن متراکم شده است.

بخش دوم نشریه از سه مقاله تشکیل شده است؛ در مقاله «تحلیل برخی نتایج آموزه‌های ویتگنشتاین متأخر برای علوم اجتماعی»، ابعادی از فلسفه ویتگنشتاین مورد بررسی انتقادی قرار می‌گیرد که این فلسفه را برای عالمان علوم اجتماعی مطلوب و خواستنی جلوه داده است. اگر چه برخی از محققان در حیطه‌های متعدد علوم اجتماعی، فلسفه متأخر ویتگنشتاین را مفید می‌دانند و به رغم آن که بصیرتهای ویتگنشتاین درباره امر اجتماعی بسیار راهگشا است، رویکرد او در کل دچار نواقص جدی است. تأثیر کلی این نقائص مفهومی، به خطر انداختن «عینیت» علوم اجتماعی و ارزش شناختی تحقیق است.

مقاله دوم، تحت عنوان «توان رقابتی و روابط پیمانکاری»، گذار از نظام صنعتی فوردیستی به پسافوردیستی در جوامع صنعتی را طی دهه‌های اخیر بررسی می‌کند و توجه خاصی به یکی از ابعاد این تحول یعنی پایین آمدن میزان ادغام در سازمان‌های بزرگ صنعتی و گسترش روابط تأمین کنندگی و پیمانکاری می‌نماید. همچنین اهمیت نهادهای اجتماعی در شکل‌گیری روابط پیمانکاری و دیدگاه‌های جامعه‌شناسان اقتصادی در مورد چگونگی عملکرد این نهادها بررسی می‌شود. در قسمت دوم مقاله، روند شکل‌گیری روابط پیمانکاری واحدهای صنعتی کشور با استفاده از آمار «دریافتی بابت خدمات صنعتی» طی دوره ۱۳۵۵-۱۳۷۶ و دلایل محدود ماندن این روابط، از ابعاد اقتصادی و اجتماعی بررسی می‌گردد.

«دمکراسی دیجیتالی و حکومت الکترونیکی»، آخرین مقاله این مجموعه است که نویسنده در آن، پس از شرح خلاصه ویژگی‌ها و قابلیت‌های تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی (ICTs)، به بررسی تعامل بین ارتباطات و اطلاعات با سیاست و حکومت می‌پردازد. ICTs با گسترش توانایی رسانه‌های سنتی (مطبوعات، رادیو و تلویزیون) از نظر زمانی، مکانی، بعد اجتماعی و دوسویگی ارتباطی، امکان بسیاری را برای تقویت و تحکیم دمکراسی مستقیم و انتخاباتی فراهم نموده است. ایفای نقش‌های عدیده حکومت در قبال ICTs نیز به الکترونیکی شدن حکومت می‌انجامد و این به نوبه خود، باعث تقویت تعامل حکومت و جامعه (افراد، اجتماعات و اقتصاد) و افزایش کارایی و بهره‌وری خدمات عمومی حکومت و نظام اداری خدمات رسانی می‌گردد.